

MATEMATİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ BAŞARI GÜDÜSÜ DÜZEYLERİ, DEĞİŞİMİ VE DEĞİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

LEVEL OF ACHIEVEMENT MOTIVATION OF MATHEMATICS TEACHER CANDIDATES, CHANGE OF ACHIEVEMENT MOTIVATION AND FACTORS EFFECTS THIS CHANGE

Aysun UMay*

ÖZET: Başarı güdüsü başarıya giden yolda önemli bir kilometre taşıdır. Doğuştan var olan ve değişmeyen bir kişilik özelliği değilse, önemle üzerinde durması gereken bir eğitim öğesidir. Bu nedenle, öğrenme ortamını düzenleyen öğretmenlerce öğrencileri için olduğu kadar kendileri bakımından da iyi tanınması ve göstergelerinin dikkatlice izlenmesi gerekir.

Hacettepe Üniversitesinde, İlköğretim Matematik Öğretmenliği programına başlayan öğrencilerin başarı güdüleri nasıldır? Bu durum yıllara göre bir değişim göstermekte midir? Öğrencilerin programa yeni başladığındaki başarı güdüleri ile programı tamamlarkenki başarı güdüleri arasında ne kadar fark oluşmaktadır? Eğer önemli bir fark oluşmuşsa öğrencilerin başarı güdüsünü etkileyen en önemli faktörler neler olmuştur?

Yukarıdaki sorulara yanıt aranan araştırmada, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen "Başarı Güdüsü Ölçeği" yardımıyla toplanmıştır. 1998 yılından başlayarak her yıl programa yeni başlayan toplam 229 İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencisine uygulanan ölçek, ilk grup 2002 yılında programı tamamlarken tekrar uygulanmış, aralarında başarı güdüsü açısından önemli kabul edilen bir fark olduğu görülmüştür. Ayrıca her yıl yinelenen uygulamanın sonuçları yardımıyla programa yeni kaydolmuş öğrencilerin başarı güdüsünde yıllara göre önemli bir değişim olmadığı da belirlenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Başarı, başarı güdüsü, öğretmen yetiştirme

ABSTRACT: Achievement motivation is an important milestone on the way of success. If it is not a personnel and unchangeable characteristics which comes from the birth, it is an element of education should be emphasizes vitally. Therefore, achievement motivation should be recognized by teachers who design learning environment as well as for their students and should also be followed its indicators.

How is achievement motivation of junior mathematics teacher students at Hacettepe University? Do these results change according to years? What are the differences between achievement motivation of the junior and senior students? If there is an important difference, what are the most important factors which effects students' achievement motivation.

Data were collected by the achievement motivation scale which was prepared by the researcher in this research for answering the questions mentioned above. Scale was conducted to total 229 students who started the programme recently every year since 1998 and scale was reconducted to the first group completed the programme at 2002. It has been seen that there is an important differences on their achievement motivation. Results which were conducted every year showed that there were no important changes on their achievement motivation according to years.

KEY WORDS: Achievement, achievement motivation, teacher training

I. GİRİŞ

Kimi zaman elde edilip kimi zaman elden kaçırılrsa da, farklı anlamlar yüklense de başarı, herkes için vazgeçilemeyen bir umut, bir hayal, hatta bir gereksinimdir.

Başarılı olmanın bir anahtarı var mıdır? Örneğin, başarı umudunun yüksek olması acaba beraberinde başarıyı da getirebilir mi? Vollmer yapmış olduğu araştırmada, başarı beklentisinin başarıyı sağlamaya yetmediğini, ama yapılan hazırlık, geçmişteki başarılar ve yetenek algısı ile yakından ilgili olduğunu belirlemiştir. Bir başka deyişle başarı beklentisi, sonuçla değil, çaba ve çalışma biçimi ile ilişkilidir (Vollmer, 1986). Başarılı ve daha üstün olmak arzusu ise "başarı gereksinimi" olarak adlandırılır. Başarı gereksinimi arkadaşlarının saygısını kazanma, uzmanlarca onaylanma, para kazanma, kendi başına başarıma isteği gibi pek çok faktörden oluşur. Bu faktörler günümüzde başarılı insanı tanımlarken sıkça kullanılan niteliklerdir.

Başarı güdüsü, başarı beklentisi ya da başarı

gereksiniminden öte, çok daha karmaşık bir şeydir. Güdü, gereksinimlerin yanı sıra merak, rekabet ya da özyeterlik inancı gibi pek çok kaynaktan doğabilir. Atkinson insanlara bir şeyler yaptıran bu davranışları belirleyen üç etmenden söz eder. Bunlar,

- 1- başarı umudu ve başarısızlık korkusu arasındaki çatışmanın sonucu, başarma ve başarısızlıktan kaçınma gereksiniminin gücüne bağlıdır.
- 2- yüksek düzeyde güdülenmiş başarılı kişi karmaşık bilişsel stratejiler kullanır; ister "hayalci" bir iyimser, isterse "savunmacı" bir kötümser olsun zor görevlerden hoşlanır, sonunda hayal kırıklığı bile olsa kontrol edebilmek için olayın ortasına dalar.
- 3- dürtülerimiz, olası sonuçların bizim için ne kadar çekici olduğuna bağlıdır (Clayton, 2002).

McClelland başarı güdüsünü, "mükemmeliyetçilik standartlarını da dikkate alarak, işleri daha iyi yapmaya dönük bir çaba" olarak tanımlamaktadır (McClelland and Koestner, 1992). Başarı umudunun yüksek, başarısızlık korkusunun düşük olduğu durumlarda bireyin başarı güdüsü yüksektir. Bu iki duygunun gücü eşit olduğunda başarı güdüsü orta ve başarısızlık korkusu daha yüksek ise başarı güdüsü düşük düzeydedir. Başarı güdüsü yüksek ve düşük olan kişiler arasındaki farklar Açıkgöz (1996) tarafından Tablo 1'de görüldüğü biçimde özetlenmiştir.

Tablo 1: Başarı Güdüsü Yüksek Ve Düşük Olanlar Arasındaki Farklılıklar

YÜKSEK	DÜŞÜK
Öğrenmiş olmak için öğrenir,	Öğrenmiş görünmeye çalışır,
Orta güçlükte amaçlar koyar,	Çok kolay ya da zor amaçlar koyar,
Yeterlilik duyguları gelişmiştir,	Yeterlik duyguları gelişmemiştir,
Çabaya yükleme yapar,	Dışsal etkenlere yükleme yapar,
Güçlülükle karşılaşınca onu aşmaya çalışır.	Güçlülükle karşılaşınca yılmınlığa kapılır.

Bilişsel kuramlar arasından çıkan ve geniş bir çevrede kabul gören "Yükleme" kuramında başarı ve başarısızlığın içsel ve kontrol edilebilir değişkenlere bağlı olduğu ifade edilmektedir. Bu kuram bireyin başarı ya da başarısızlıklarının nedenini,

- i. kendisinde ya da kendi dışında olması,
- ii. durağan ya da değişken olması,
- iii. sorumluluğun kontrol edilip edilememesi olarak üç boyutta açıklamaktadır.

Yükleme kuramına göre, başarı ve başarısızlığı içsel ve kontrol edilebilir nedenlere bağlayan öğrencilerin güdülleri daha yüksektir ve akademik yaşamlarında daha başarılı olurlar. Bu öğrenciler başarılarını gösterdikleri çabaya bağlılar ve başarısız olduklarında daha çok çalışırlarsa başarılı olacaklarına inanırlar. Bunun tersi olarak, başarı ve başarısızlıklarını dışsal ve kontrol edilemeyen değişkenlere bağlayan öğrenciler ise başarılı olduklarında başarılarını işin kolaylığı ve şans ile, başarısızlıklarını da yeteneklerinin olmaması ya da şanssız olmaları ile açıklarlar. Bu nedenle de başarılı olmak için fazla çaba harcamazlar (Erden ve Akman, 1995).

Bu noktada gözden kaçırılmaması gereken bir durum, başarı ya da başarısızlıkların yüklenildiği nedenin kişinin algı ve inançlarıyla da yakından ilgili olduğudur. Örneğin, genellikle dışsal bir neden kabul edilen şans, insanın kendi şansını kendisi yarattığını düşünenler için "içsel" olabilir. Ya da yeteneğin durağan olmadığını, geliştirilebileceğini (değişebilir olduğunu) düşünenler için yetenek "kontrol edilebilir" bulunabilir (Açıkgöz, 1996).

Araştırma, tüm bu yaklaşımları dikkate alarak, bilişsel alan kuramcılarının geliştirdiği kapsamlı güdüleme kuramı olan "Yükleme" ve Atkinson tarafından geliştirilen "Başarı Güdüsü" kuramlarına dayandırılmıştır.

Başarı güdüsü doğuştan var olan ve değişmeyen bir "kişilik özelliği" olmadığına göre (Heckhausen, 1967; Veroff ve Velloff, 1980), öğrenme ortamını düzenleyen öğretmenlerce iyi tanınması ve öğrencilerin başarı güdülerinin artırılabilmesi için göstergelerinin dikkatlice izlenmesi gerekir.

I. 1. PROBLEM

Hacettepe Üniversitesi'nde İlköğretim Matematik Öğretmenliği programına yeni kaydolan öğrencilerin başarı güdülerinin düzeyleri ile (hem yeni kaydolanlar hem de programa devam edenler bakımından) yıllara göre ortaya çıkan değişim nasıldır ve programa devam edenlerin başarı güdüsünü etkileyen en önemli faktörler neler olmuştur?

II. YÖNTEM

II. 1. Araştırma planı : Yapılan çalışmada, başarı güdüsünün özellikleri, neden ve nasıl değiştiği irdelenmektedir. Araştırmada, 1998 yılından başlayarak her yıl programa yeni başlayan öğrencilere uygulanan ölçek, ilk grup 2002 yılında programı tamamlarken tekrar uygulanmaktadır. Toplanan veriler toplu olarak ve yıllar itibarıyla analiz edilmekte başarı güdüsünü etkileyen faktörler ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

II. 2. Araştırmanın yapıldığı grup : Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programı'na devam eden öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. 1998 yılında 58, 1999 yılında 61, 2000 yılında 70 ve 2001 yılında 40 olmak üzere toplam 229 öğrenciye, programa yeni kaydoldukları sırada ulaşılmıştır. Ulaşılan öğrenci sayısı tüm grubun 0,82'sini oluşturmaktadır.

II. 3. Ölçek : Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen "Başarı Güdüsü Ölçeği" ile toplanmıştır (EK-1). İki bölümden oluşan ölçeğin ilk bölümünde öğrencinin başarıyı algılayışı, başarı tanımı, başarı güdüsünü etkileyen faktörlere yaklaşımının belirlenmesi hedeflenmektedir. Yedi maddeden oluşan bu bölüm, başarı güdüsü yüksek olanların vermesi beklenen ve beklenmeyen yanıtlar olarak, 0 / 1 biçiminde puanlanmaktadır (Bernoulli deneyi). 14 maddeden oluşan ikinci ve asıl bölüm ise üçlü likert tipinde bir ölçek olarak düzenlenmiştir ve çeşitli kuramlara göre başarı güdüsü yüksek olması beklenen öğrencilerin başarı güdü düzeyinin ölçülmesi için kullanılmaktadır.

Ölçeğin güvenilirlik katsayısı, ikinci bölüm dikkate alınarak Cronbach $\alpha = ,75$ olarak hesap-

lanmıştır. Kararlılık özelliği fazla yüksek olmayan bir değişken olarak bilinen başarı güdüsü için bu katsayı oldukça yüksek kabul edilmelidir. Uygun bir ölçüt bulunamaması nedeniyle ölçek için bir geçerlik katsayısı hesaplanmamakla birlikte maddelerin geçerlik katsayılarının (ölçek puanları ile maddeden aldıkları puanların korelasyonları) tümü ,35'in üzerinde ve ortanca-sı ,42 olarak bulunduğu için, bunun ölçeğin tümünün geçerliği konusunda bir gösterge olarak kabul edilebileceği düşünülmüştür. Bilindiği gibi madde geçerlik katsayılarının ,30'un üzerinde olması maddenin "iyi" ,40 ve daha üzerinde olması ise "çok iyi" olduğunu gösterir.

II. 4. Verilerin Analizi : Araştırma, evren üzerinde yürütüldüğü, birim sayısının % 82 gibi büyük bölümüne ulaşıldığı için veriler aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdeler olarak değerlendirilmiştir.

III. BULGULAR VE YORUM

Bulgular, araştırma problemini oluşturan üç soru temel alınarak incelenecektir.

SORU 1 : Hacettepe Üniversitesi'nde İlköğretim Matematik Öğretmenliği programına başlayan öğrencilerin başarı güdülerini nasıldır ve bu durum yıllara göre değişim göstermekte midir?

1998'den başlayarak, dört yıl boyunca Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Programı'na yeni başlayanların başarı güdüsü düzeyleri ölçülmüş, elde edilen sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'den programa yeni başlayanların başarı güdüsü düzeylerinin ortanın biraz üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Programa Yeni Başlayanların Başarı Güdüsü Puanlarının Yıllara Göre Değişimi

	N	Ortalama	Std. sapma
1998	58	2,280	,18697
1999	61	2,297	,24264
2000	70	2,242	,26955
2001	40	2,179	,22472
Yıllar Ortalaması	57	2,255	,23785

Üçlü likert olarak yapılan puanlamada (en düşük 1, en yüksek 3 alınabilir), yıllar ortalaması için başarı güdüsü ölçeğinden alınan puanların ortalaması 2,255 bulunmuştur ki bu sonuç Üniversite Seçme Sınavında matematik ile ilgili bir bölümünü tercih ederek programa kaydolmuş öğrenciler için normal görülmelidir.

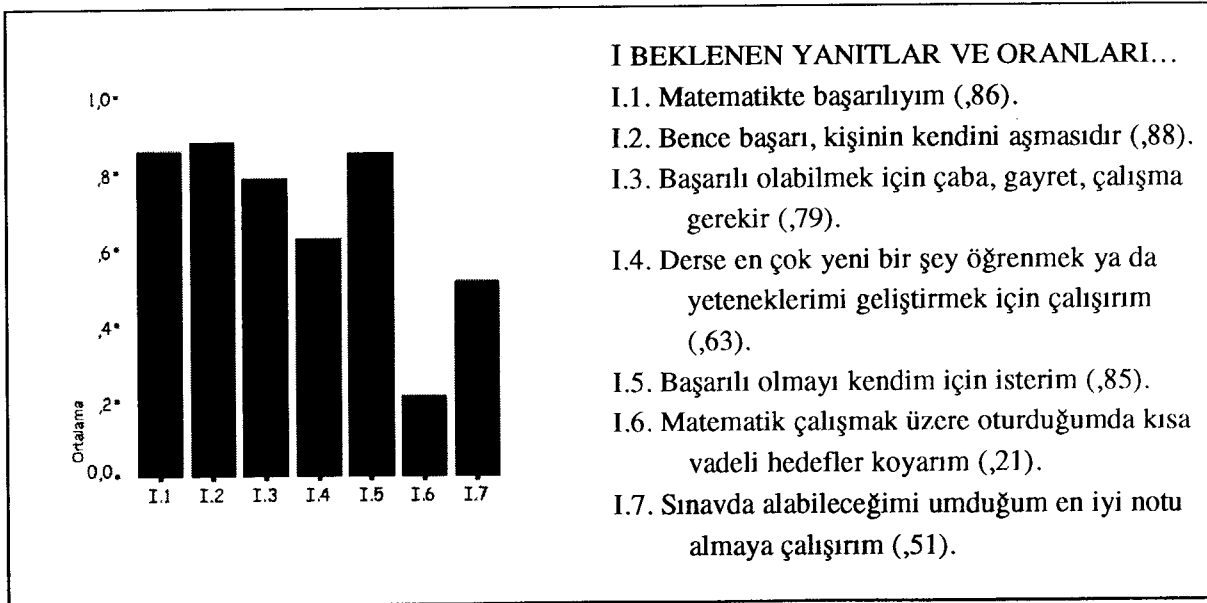
Tablo 2'den ayrıca, dört yıl boyunca İlköğretim Matematik Öğretmenliği Programı'na yeni başlayanların başarı güdüsü puanlarının ortalamasında önemli bir değişiklik olmadığı, buna karşılık standart sapmasında (2001'i saymazsak) küçük farklarla da olsa sürekli ve düzenli bir artış olduğu görülmektedir. Bu bulgu geçen yıllarla birlikte başarı güdüsü bakımından öğrencilerin daha değişken bir yapı göstereceğinin ipuçlarını vermektedir. Başarı güdüsü puanlarındaki değişkenliğin kaynağında hangi yaklaşımlardaki farklılaşmalar yatmaktadır?

Grafik 1'de, 1998'den 2001 yılına kadar programa yeni başlayanların Başarı Güdüsü Ölçeği'nin birinci bölümündeki sorular ve öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, ölçeğin birinci bölümünde yer alan sorular, literatürde başarı güdüsünün altında yattığına inanılan ve başarı güdüsünün göstergeleri olarak kabul edilen yak-

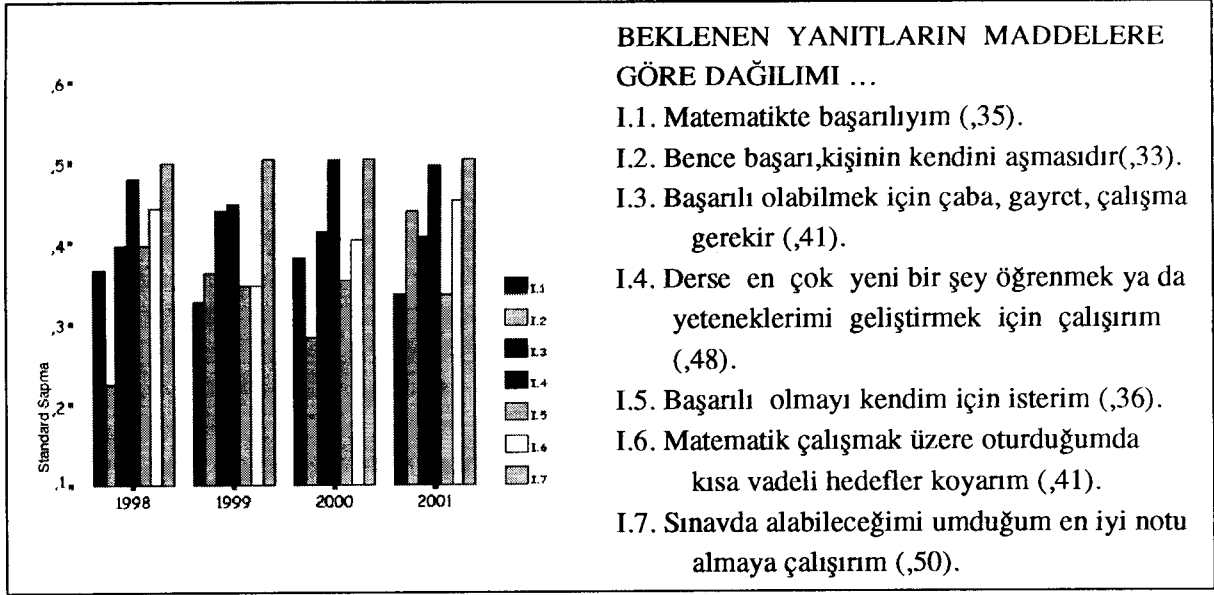
laşımları kapsamaktadır. Başarının ve kaynağının yetenek, şans gibi dışsal ve kontrol edilemeyen değil çaba, emek gibi içsel öğelere bağlanması (2. ve 3.), kendine kısa vadeli hedefler koyup o hedeflere ulaştıkça yeni hedeflere yönelmesi (6.), çok zor ya da kolay hedefler yerine orta güçlükte hedefler seçmesi (7.), başkaları değil kendisi için çalıştığının farkında olması (5.), yüksek not almak için değil kendini geliştirmek ve öğrenmiş olmak için öğrenmesi (4.), yeterlilik duygusunun gelişmiş olması (1.) gibi ...

Grafik 1'den, 1., 2., 3. ve 5. soruların başarı güdüsü yüksek öğrenciler için beklenen yanıtlarının işaretlenme oranının belirgin bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin yeterlilik duygusunun gelişmiş olduğunu (.86), başarının içsel öğelere bağlandığını (.88 ve .79), çevresi değil kendisi için çalıştığının farkında olduğunu (.85) göstermektedir.

Buna karşılık kendini geliştirmenin yanı sıra yüksek not almak için de çalıştığı (4. soru : .63) ve kendine orta güçlükte olduğu kadar güç hedefler de seçtiği (7. soru : .51) anlaşılmaktadır. Aradaki fark, giderek zorlaşan, rekabetin ön plana çıktığı yaşam koşulları karşısında başarı anlayışlarının da değiştiğinin ve başarı güdüsü yüksek bireylerin daha atak oldukları, uzun erimli düşündüklerinin bir göstergesi olabilir.

Grafik 1: Başarı Güdüsü Ölçeği'nin birinci bölümündeki sorulara verilen yanıtlar

Grafik 2: Başarı Güdüsü Ölçeği'nin birinci bölümündeki sorulara verilen yanıtların dağılımının sorulara ve yıllara göre değişimi

Asıl ilginç olan bulgu ise, literatürde beklenenin tersine olarak çoğunlukla öğrencilerin kendilerine uzun vadeli hedefler koyduklarını belirtmiş olmalarıdır (6. soru : 0,21). Oysa başarı güdüsü yüksek bireylerin kendine kısa vadeli hedefler koymas, bu hedefleri gerçekleştirdikçe yeni hedeflere yönelmesi beklenir. Buna karşılık başarı güdüsü düşük olanlar kendilerine uzun erimli hedefler koyarlar, böylece de kısa süre sonra olası bir başarısız sonuçla yüzleşmek zorunda kalmazlar. Nitekim bu maddenin ölçekten alınan puanla korelasyonu hesaplanmış ve $-0,09$ bulunmuştur. Bu bulgu yukarıda yapılan "başarı güdüsü yüksek bireylerin giderek daha uzun erimli düşündükleri" yorumunu desteklemektedir.

Programa yeni başlayanların başarı güdüsü puanlarının ortalamasında önemli bir değişiklik olmamasına karşılık standart sapmasında küçük farklarla da olsa (2001'i saymazsak) sürekli ve düzenli bir artış olduğu ve bunun geçen yıllarla birlikte başarı güdüsü bakımından öğrencilerin daha değişken bir yapı göstereceğinin ipuçlarını verdiği daha önce belirtilmişti. Başarı güdüsü puanlarındaki değişimin kaynağında yıllara göre en çok hangi yaklaşımlardaki değişikliklerin rolü olduğu ise Grafik 2'de gösterilmiştir.

BEKLENEN YANITLARIN MADDELERE GÖRE DAĞILIMI ...

- I.1. Matematikte başarılıyım (,35).
- I.2. Bence başarı,kişinin kendini aşmasıdır(,33).
- I.3. Başarılı olabilmek için çaba, gayret, çalışma gerekir (,41).
- I.4. Derse en çok yeni bir şey öğrenmek ya da yeteneklerimi geliştirmek için çalışırım (,48).
- I.5. Başarılı olmayı kendim için isterim (,36).
- I.6. Matematik çalışmak üzere oturduğumda kısa vadeli hedefler koyarım (,41).
- I.7. Sınavda alabileceğimi umduğum en iyi notu almaya çalışırım (,50).

Grafik 2'den, yıllara göre dağılımın değişimine bakıldığında en geniş dağılımın (standart sapmaları büyük) tüm yıllar için 4. ve 7. sorulara verilen yanıtlara ait olduğu, buna karşılık yıllar arasında değişimin en çok 2. soruda gerçekleştiği görülmektedir.

Daha açık ifade etmek gerekirse öğrenciler başarı kazanmak istemelerinin amacında ve kendilerini mi yoksa başkalarını mı ölçüt alacakları konusunda tüm yıllar için daha fazla değişkenlik göstermektedir. Oysa en çok başarının tanımı ile ilgili yanıtların grafiği yıllarla birlikte bir yükselip bir alçalmaktadır. Bu bulgu, yukarıda yapılan "yıllarla birlikte başarının tanımının değiştiği" yorumunun haklılığını göstermesi bakımından ilginçtir.

SORU 2 : İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencilerinin programa yeni başladığındaki başarı güdeleri ile programı tamamlarkenki başarı güdeleri aralarında ne kadar fark oluşmaktadır?

Araştırmada öğrencilerin başarı güdülerinin düzeyleri, araştırmacının hazırladığı alınan puanlar ölçüt alınarak değerlendirilmiştir. 1998'den başlayarak dört yıldır programa yeni başlayanlara uygulanmakta olan Başarı Güdüsü Ölçeği ilk kez 2001-2002 ders yılında son sınıfa

Tablo 3: Son sınıf öğrencilerinin programa başladıklarında ve bitirirken vermiş oldukları yanıtların karşılaştırması

(N=58)	BİRİNCİ BÖLÜM							ÖLÇEK PUANLARI ORTALAMASI
	1	2	3	4	5	6	7	
1.SINIF	0,84	0,95	0,81	0,66	0,81	0,26	0,57	2,28
4.SINIF	1	0,95	0,79	0,95	0,93	0,24	0,55	2,53

ulaşmış olan öğrencilere uygulanmış ve böylece nasıl bir fark oluştuğuna bakma şansı doğmuştur. Öğrencilerin Başarı Güdüsü ölçeğinden programa başladıkları yılın başında aldıkları puanların ortalaması ile son sınıfın son aylarında aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark Tablo 3 ile gösterilmektedir.

Tablo 3'den de görülebileceği gibi 1998 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde programa başlayan 58 İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencisinin 2,28 olan başarı güdüsü ortalamaları 2002'ye gelindiğinde 2,53'e yükselmiştir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puanın 3 olacağı düşünülürse aradaki farkın oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bu bulgu günlük yaşamda sık sık karşılaştığımız ve bilimsel dayanaktan yoksun olarak, yalnızca "izlenimlere" dayanılarak yapılan "Şimdiki gençlerin başarıya verdikleri önem azaldı, istek kalmadı..." türünden yorumlara da yanıt niteliğindedir.

Ancak bu noktada, güdünün durağan olmadığı ve objelere göre değiştiği de akıldan çıkarılmamalıdır. O halde Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencilerinin başarı güdüsünün artmasına neden olan faktörlerin daha yakından incelenmesi yerinde olur.

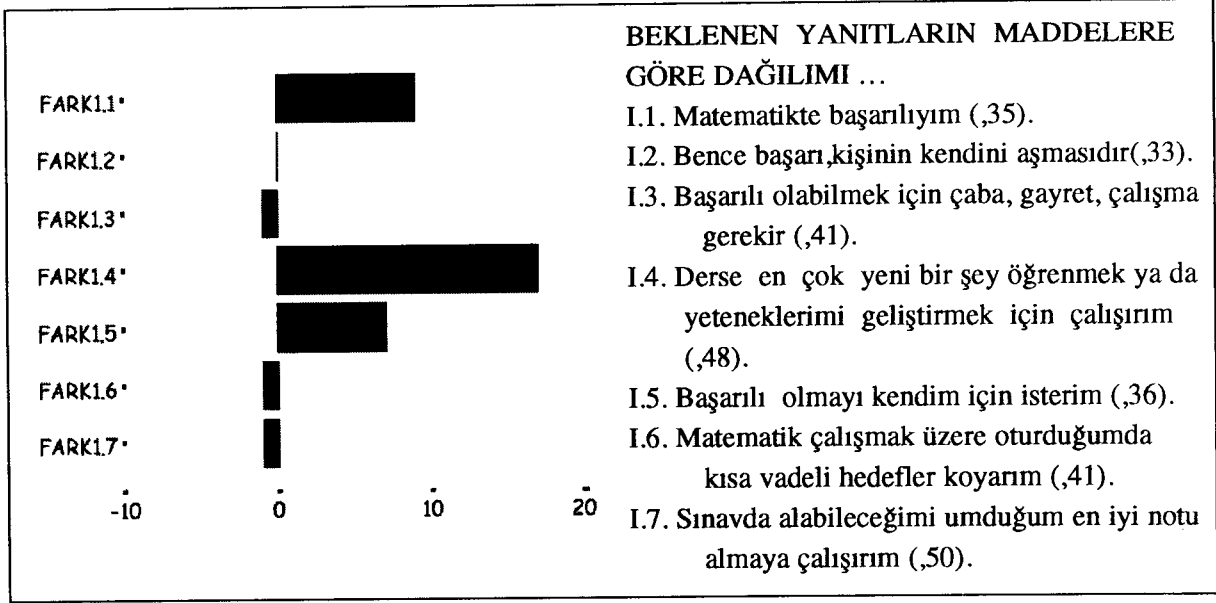
SORU 3 : Programa devam sırasında İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencilerinin başarı güdüsünü etkileyen en etkili faktörler neler olmuştur?

Daha önce de belirtildiği gibi, ölçeğin ilk bölümü öğrencilerin başarıya yaklaşımlarını göstermektedir. Tablo 3'de, birinci bölüme sorulara verilmesi beklenen yanıtlar arasından bazılarının gerilediği, bazı maddelerde ise büyük artışlar olduğu görülmektedir. Bu farklar daha iyi

gözlenebilir olması bakımından toplamlar üzerinden bulunmuş ve Grafik 3'de gösterilmiştir.

Grafik 3'den de açıkça görüldüğü gibi 1., 4. ve 5. maddelerde beklenen yanıtlar lehine bir gelişme görülmektedir. En büyük ilerleme ise 17 artışla 4. maddededir. Anımsanacağı gibi bu madde tüm birinci sınıflar (N = 229) içinde de fark yaratmış ve ortalaması görece olarak düşük (,63), standart sapması da yüksek (,48) bulunmuştu. Birinci ve dördüncü sınıflar arasında pozitif fark yaratan bu maddelere bakarak öğrencilerin yeterlilik duygusunda artış olduğu (9), belki de yeterli duygusundaki artış nedeniyle yüksek not yerine yalnızca öğrenmek için çalışmaya başlayanların arttığını (17) ve bu öğrencilerin çevresi değil kendisi için çalıştığının artık daha çok bilincinde olduğu (7) söylenebilir.

Grafik 3'den, bu öğrencilerin başarı tanımı konusunda 1998'de programa başlarken olduğu gibi düşündükleri görülmektedir (2. madde). Buna karşılık başarının kaynağının yetenek, şans gibi dışsal ve kontrol edilemeyen değil çaba, emek gibi içsel öğelere bağlanması (3. madde), kendine kısa vadeli hedefler koyup o hedeflere ulaştıkça yeni hedeflere yönelmesi (6. madde) ve çok zor ya da kolay hedefler yerine orta güçlükte hedefler seçmesi (7.madde) konularındaki görüşlerinde az da olsa (-1) gerileme eğilimi görülmektedir. Özellikle literatürde beklenenin tersine, 6. maddede öğrencilerin kendilerine kısa vadeli olmayan hedefler koyduklarını anımsanırsa bu konuda daha önce yapılan "başarı güdüsü yüksek gençlerin giderek daha uzun erimli düşündükleri" yorumu bir kez daha desteklenmiş ve anlaşılabilir.

BEKLENEN YANITLARIN MADDELERE GÖRE DAĞILIMI ...

- I.1. Matematikte başarılıyım (,35).
- I.2. Bence başarı,kişinin kendini aşmasıdır(,33).
- I.3. Başarılı olabilmek için çaba, gayret, çalışma gerekir (,41).
- I.4. Derse en çok yeni bir şey öğrenmek ya da yeteneklerimi geliştirmek için çalışırım (,48).
- I.5. Başarılı olmayı kendim için isterim (,36).
- I.6. Matematik çalışmak üzere oturduğumda kısa vadeli hedefler koyarım (,41).
- I.7. Sınavda alabileceğimi umduğum en iyi notu almaya çalışırım (,50).

Grafik 3: Başarı Güdüsü Ölçeği'nin birinci bölümündeki sorulara birinci ve dördüncü sınıflarda verilen yanıtlar arasındaki farklar

SONUÇ

Başarı güdüsü, başarı için duyulan istek, bir gereksinim, bir beklentidir. Bir kez olsun başarıyı yaşamış olan insan artık hep başarılı olmak ister. Ama başarıya ulaşmak her zaman kolay değildir. Bu yol çaba, sabır, direnç gerektirir.

Başarı güdüsü fazla olanlar başarıya ulaşmak için çalışır. Bir öğretmen ise hem kendisi hem de öğrencilerinin başarılı olması için çabalar. Kendi güdülerini düşük olan öğretmenlerin öğrencilerini güdülemelerini beklemek gerçekçi olmaz. Araştırma, İlköğretim Matematik Öğretmenliği programına yeni başlayan öğrencilerin bile başarı güdülerinin ortanın üstünde olduğunu göstermektedir. Üstelik program tamamlanma aşamasına geldiğinde başarı güdüsü düzeyi daha da yükselmektedir.

Araştırmada ayrıca,

- geçen yıllarla birlikte başarı güdüsü bakımından öğrencilerin daha değişken bir yapı gösterdiği,
- kendini geliştirmenin yanı sıra yüksek not almak için de çalıştığı,
- kendine orta güçlükte olduğu kadar güç hedefler de seçtiği,

gibi ilginç bulgulara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, yapılacak başka araştırmalarla da desteklenerek başarı güdüsünün kuramsal tartışmalarına katkı getirebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. (1996) Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Kanyılmaz Mat.
- Clayton, E. T (2002). Psychological self-help. <http://mentalhelp.net/psyhelp/chap3k.htm>. (28.04.2002)
- Erden, M. ve Akman, Y (1995). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Arkadaş Yayınları
- Heckhausen, H. (1967) The anatomy of achievement motivation. New York: Ac. pres.
- McClelland, D. C.ve Koestner, R. (1992). "The achievement motive". Motivation and personality: Handbook of thematic content analysis. Edited by Charles P. Smith. Cambridge University pres.
- Veroff, J. Ve Velloff, J.B. (1980). Social incentives: A life span development approach. New York: Academic Pres.
- Vollmer,F. (1986). The relationship between expectancy and academic achievement – How can it be explained? Br. J. educ. Psychol., 56, 64-74.

EK - 1

BÖLÜM 1

1. Matematik dersinde kendinizi başarılı buluyor musunuz?
(x) Evet ( ) Hayır
2. Sizce gerçek başarı nedir? Kendinize **daha yakın** bulduğunuz seçeneği işaretleyin.
(x) Kişinin eskisinden daha başarılı olması (kendini aşması)
( ) Kişinin diğerlerinden daha başarılı olması (başkalarını geçmesi)
3. Matematikte başarılı olabilmek için birçok şey gerekir. Sizce bunların içinde belirleyici olan hangisidir?
( ) Yetenek, beceri, zeka, şans
(x) Çaba, gayret, çalışma
4. Matematiğe **en çok** aşağıdakilerden hangisi amacıyla çalışırsınız?
(x) Yeni bir şeyler öğrenmek
( ) İyi not almak
( ) Sınıf geçmek
(x) Yeteneklerini geliştirmek
5. Başarılı olduğunuzda hem aileniz ve çevreniz hem de kendiniz mutlu olursunuz. Ancak bir tercih yapmanız istense bu derste başarılı olmayı **en çok ki-min için** istersiniz?
( ) Ailem ve öğretmenlerim ( ) Kendim
6. Herkesin yaşamında ulaşmaya çalıştığı yakın (hemen gerçekleşebilecek) ya da uzak (uzun sürede ulaşılabilir) türden hedefler vardır. **Siz matematik çalışmak üzere oturduğunuzda** kendinize en çok hangi türden hedefler koyarsınız?
(x) Akşama kadar 10 sayfa bitirmek, konunun sonuna ulaşmak, ödevlerimi bitirmek, sınavdan başarılı olmak gibi kısa sürede ulaşabileceğim hedefler koyarım.
( ) Sınıfı geçmek, iyi bir işe sahibi olmak, toplumda saygınlık kazanmak gibi uzun vadede gerçekleşecek hedefler koyarım.
( ) Kendime herhangi bir hedef koymam, öğrenmem gerektiği için sıkılana kadar oturur çalışırım.
7. Bu derste sınava hazırlanırken kendinize koyduğunuz not hedefi **en çok** hangisine benzer?
( ) Geçer not almak yeter
(x) Alabileceğimi umduğum en iyi notu almalıyım.
( ) Alınabilecek en iyi notu almalıyım

BÖLÜM 2:

Aşağıdaki düşünce ve görüşlere ne kadar katılıyorsunuz? Sizin için uygun olanı seçiniz.

	Çoğu zaman	Ara sıra	Hiçbir zaman
1. Çalışırken beni zorlayan ve uğraştıran çalışmalar yapmayı tercih ederim	( )	( )	( )
2. Çözümsüz kalan durum ya da problemlerde şansımı yeniden denemekten hoşlanırım	( )	( )	( )
3. Sonuca kolayca ulaşabileceğim türden alıştırmalar yapmaktan hoşlanırım (Ters yön)	( )	( )	( )
4. Bir alıştırmada sonuca ulaşamazsam hayal kırıklığı yaşarım. (Ters yön)	( )	( )	( )
5. Yeterince çalışırsam başarılı olacağıma inanırım.	( )	( )	( )
6. Başarısızlığa uğrama düşüncesi beni korkutur. (Ters yön)	( )	( )	( )
7. Önemli olanın bir sonuca ulaşmak değil, çaba göstermek olduğuna inanırım	( )	( )	( )
8. Bir alıştırma, problem ya da konu üzerinde çalışırken coşku duyuyorum.	( )	( )	( )
9. Bu derse karşı yeteneğim olduğumu sanıyorum	( )	( )	( )
10. Bu dersin ileride bana yararı dokunacağına inanıyorum	( )	( )	( )
11. Derslerimiz zevkli geçiyor.	( )	( )	( )
12. Başarılı olduğumda öğretmenlerim beni yeterince takdir eder.	( )	( )	( )
13. Öğretmenimin beni sevdiğine inanıyorum.	( )	( )	( )
14. Zor işleri başarınca mutlu oluyorum.	( )	( )	( )